

Deporteringar från Rumänien

Vasile Ionescu

Deportering av kringresande romer, juli-augusti 1942 | Deportering av bofasta romer som ansågs "oönskade", september 1942 | Hanteringen av romer i Transnistrien | Efterkrigsåren och hanteringen av de romska deporteringarna i krigsförbrytelserättegångarna | Det förflutnas framtid: erkännandet om slaveri och romernas Förintelse

Under nästan hundra år efter slaveriets avskaffande 1856 uppmärksammade den rumänska staten inte romernas öde. Efter att det fascistiska Järngardet hade kommit till makten dröjde det bara två år innan de införde massdeporteringar av romer. I likhet med många judar fördes romerna över floden Dnjestr till sydvästra Ukraina, då kallat Transnistrien. De deporterades utan nödvändiga ägodelar och blev tvungna att uthärda två år av svält, sjukdomar och död. Endast omkring hälften av de deporterade romerna överlevde till mars 1944, när Rumänien började evakuera alla sina medborgare från Transnistrien.

INLEDNING

Långt före romernas befrielse ur slaveriet under mitten av 1800-talet, och även under åren före det andra världskriget, betraktade inte den rumänska staten romerna som föremål för en offentlig politik. Eftersom det saknades integrerande resurser innebar slaveriets avskaffande i praktiken att de forna slavägarna tog avstånd från allt ansvar de hade mot sina forna slavar. På det här viset omvandlades den nya friheten till en ny form av ekonomiskt beroende, som var än mer dramatisk än det tidigare. För att kunna överleva tvingades en stor del av de fria romerna att (åter)upptäcka ett kringresande levnadssätt. Andra utgjorde en historisk utvandringssvåg, som reste mot Västeuropa trots försök att hindra dem.

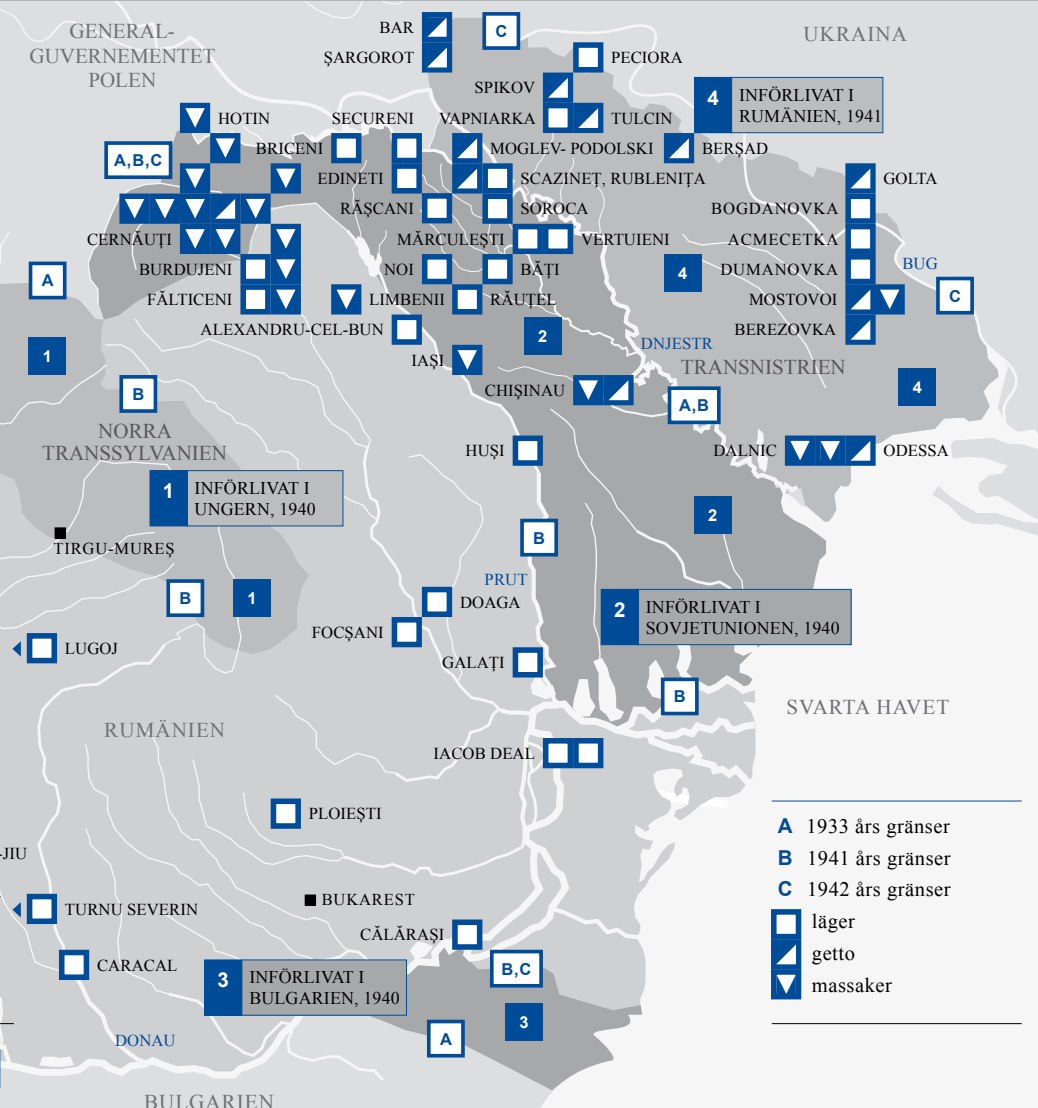
De flesta romerna fortsatte dock att

RUMÄNIEN 1941-1942

Ill.1A (baserad på Ioanid 2000, s. xxvi)

LÄGER, GETTON OCH PLATSER FÖR MASSAKRER I RUMÄNIEN 1941 - 1942

Ill.1B (baserad på Ioanid 2000, s. xxvi)

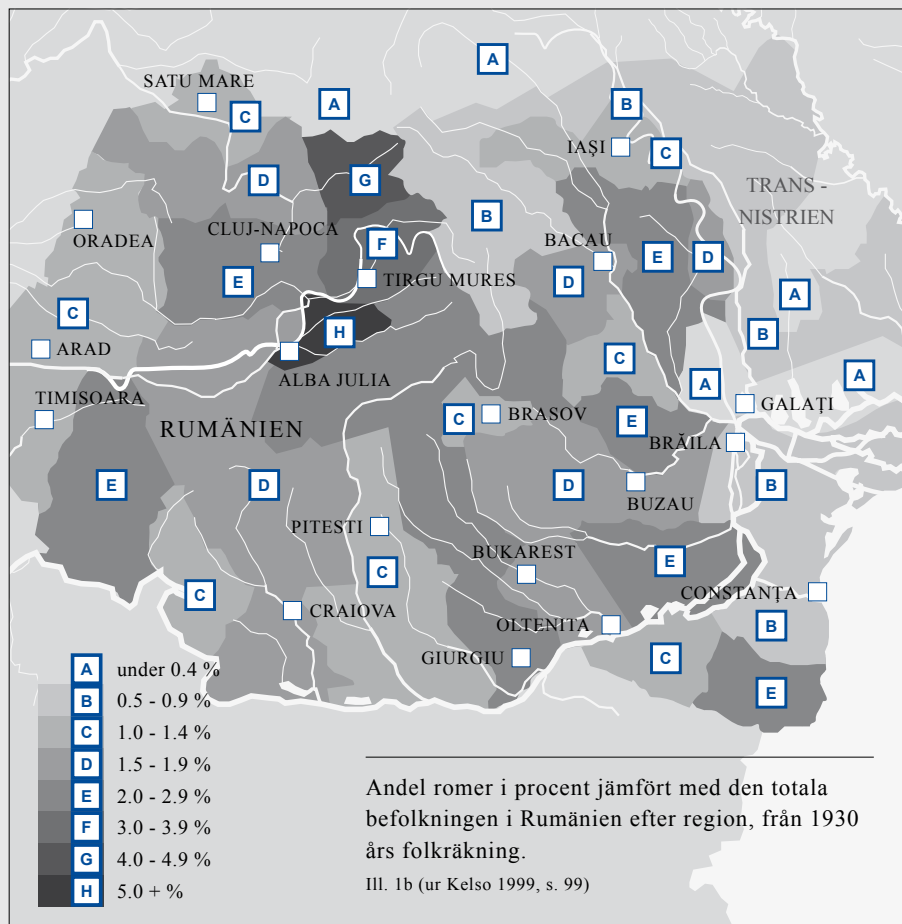
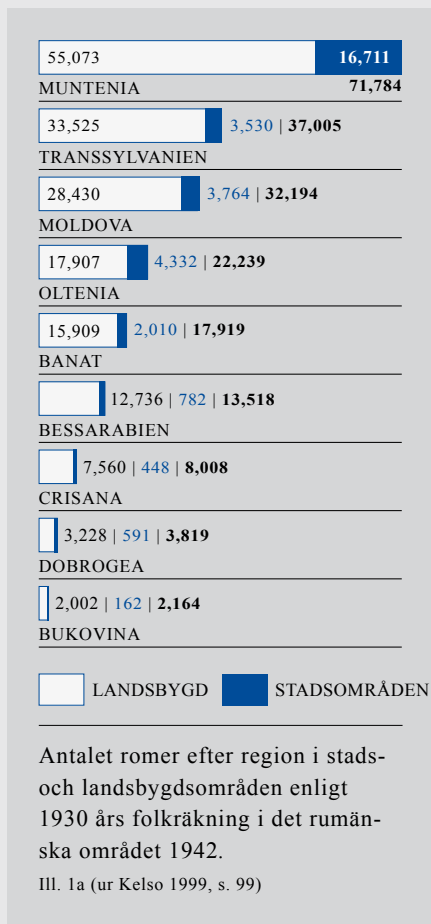

- A 1933 års gränser
- B 1941 års gränser
- C 1942 års gränser
- läger
- ▣ getto
- ▾ massaker

Deportering av kringresande romer, juli-augusti 1942.

Deportering av bofasta romer som ansågs "oönskade", september 1942

Hantering av romer i Transnistrien

leva i utkanten av rumänska städer och byar. De användes till arbetskraft, utförde traditionella hantverk, var utbildade och överlevde genom egen försorg. Fram tills dess hade fördomar uppkommit ur den medeltida rasismen om romernas religiösa avvikelse, men nu började nytt hat riktas mot romerna ("de gamla rumänerna") på grund av konkurrensen om de ekonomiska resurserna (något som även drabbade det judiska folket, som kallades "de nya rumänerna"). Den moderna rumänska staten är, i likhet med andra östeuropeiska stater, byggd

på en etnisk grund och har stått inför – och står fortfarande inför – en oförmåga till acceptans och en utstötning av den "andra", som under historiens gång har fått plågsamma följder.

Situationen blev explosiv efter 1940, när landet kom att innefattas av nazismens politiska och ideologiska herravälde. Efter att Järngardet kom till makten övervägde man för första gången en raspolitik gentemot romerna. Legionens tidskrift, "Cuvântul" publicerade den 18 januari 1941 en artikel som betonade "zigenarfrågans angelägenhet"

i regeringens program och föreslog att lämpliga lagar skulle utfärdas för att förbjuda äktenskap mellan rumäner och romer och gradvis isolera romerna i någon form av getto. Under samma årtionde blev romerna föremål för rumänska förespråkare av rashygien. [III. 3]

I samband med detta beslutade den rumänska regeringen att deportera romerna till Transnistrien. I den första fasen skulle alla kringresande romer deporteras, utan undantag. Detta skulle följas av en gradvis deportering av de bosatta romerna. [III. 6]

DEPORTERING AV KRINGRESANDE ROMER, JULI-AUGUSTI 1942

Deporteringarna började den 1 juni 1942 med de kringresande romerna. Gendarmerna började med att samla ihop dem i de olika regionernas huvudstäder och

skickade dem sedan vidare till Transnistrien. Marskalk Antonescu gav själv order om deportering "av alla nomadiska zigenare från läger över hela landet." Romerna reste till fots eller med vagnar från ett område till ett annat, vilket gjorde resan flera veckor lång. Operationen var officiellt klar den 15 augusti 1942.

De romer som låg vid fronten eller var mobiliserade inom landet under deporteringarna uteslöts ur armén och skickades hem för att följa efter sina familjer till Transnistrien. Fram till den 2 oktober 1942 hade sammanlagt 11 441 romer deporterats till Transnistrien (2 352 män, 2 375 kvinnor och 6 714 barn). [III. 2]

III. 2
En grupp av halvnomadiska romer i Rumänien fotograferade före deporteringen.
(ur Kelso 1999, s. 102)

”ZIGENARNA SKALL STERILISERAS HEMMA”

Med utgångspunkt i Robert Ritters idéer, hjärnan bakom den romska tragedin i Nazityskland, såg de rumänska ”forskarna” romerna som en plåga:

”Nomadiska och halvnomadiska zigenare skall interneras i läger för tvångsarbete. Där skall deras kläder bytas ut, deras skägg och hår skall klippas, deras kroppar steriliseras [...]. Deras arbete skall täcka kostnaderna för deras uppehälle. Efter en generation kan vi bli kvitt dem. I deras ställe kan vi placera etniska rumäner från Rumänien eller från utlandet, som lyder order och utför ett meningsfullt arbete. De bofasta zigenarna skall steriliseras hemma [...] På det här viset kommer inte längre sjukdomar härja i utkanterna av våra byar, utan där kommer finnas en etnisk barriär som kommer vara till nytta för nationen.

III. 3 (översatt från Făcăoaru, Gheorghe (1941)
Câteva date în jurul familiei și statului biopolitic,
București)

DEPORTERING AV BOSATTA ROMER SOM ANSÅGS ”OÖNSKADE” SEPTEMBER 1942

De som valdes ut till de första deporteringarna var romer som ansågs ”farliga och oönskade” och deras familjer – sammanlagt 12 497 personer. De återstående 18 941 deporterades senare. Under perioden av deportering av kringresande romer hade myndigheterna ännu inte utformat en handlingsplan för de bosatta romerna. De deporterades antingen till

Transnistrien eller fängslades i läger i Rumänien. Till slut valde myndigheterna deportering. Enligt den första planen skulle romerna transporteras med ett fartyg till Transnistrien i juli, först på Donau och sedan via Svarta havet. Den här planen förebereades i detalj, men övergavs till slut och de transporterades istället med tåg. Ion Antonescu satte den 1 augusti 1942 som startdatum för operationen. Deporteringen av de bosatta romerna ägde dock inte rum förrän i september. Den varade mellan den 12 september och den 20 september 1942, använde nio särskilda tåg och sattes igång

i olika städer i området. Ändringen av planen från vatten till land förklarar varför deporteringarna inte kom igång förrän i september 1942. Under den månaden deporterades 13 176 bosatta romer till Transnistrien. Samtidigt tvingades romerna från sina hem utan det nödvändigaste och de gavs inte heller tid att sälja sina tillhörigheter. Ledarna för de lokala gendarmerna och polisstationerna köpte ofta romernas ägodelar och boskap till oerhört låga priser. De deporterade romernas hus och andra ägodelar omhändertogs av det ”nationella centret för rumänisering”.

HANTERINGEN AV ROMER I TRANSNISTRIEN

Romerna bosatte sig på gränsen till eler i byar i östra Transnistrien på Bugs stränder, i regionerna Golta, Otchakoc,

Berezovka och Balta. Några romer inhystes i baracker och andra i hus. Några byar vid Bug evakuerades helt för att kunna inhysa romer. Den ukrainska befolkningen flyttades till landets centrala områden. Detta var de så kallade ”zigenarkolonierna” i Transnistrien,

som bestod av flera hundra människor (i början till och med tusentals människor). Beslagtagningen av deras hus och vagnar, som både var ”transportabla hus” och en möjlighet att förtjäna pengar, drabbade romerna mycket hårt.

Vasile Ionita var fyrtio år gammal när polismännen kom för att meddela honom att han var tvungen att lämna byn och flytta till Transnistrien:

”Ett år tidigare publicerades det artiklar som handlade om deportering. Jag var på en pub och några rumäner som läste en tidning sa: 'Hör här, det står att alla zigenare ska skickas till Transnistrien.' Vi trodde inte det skulle hända. Vi väntade oss inte att vi skulle skickas dit. Före deporteringen var allt bra i landet. Vi levde i fred med människorna. Vi accepterade varandra. Vi blev överraskade, vi var inte förberedda. Folk borde ha reagerat då och vaknat upp. Det fanns folk som protesterade, några intelligenta människor med utbildning, men det hade ingen effekt.

Jag var kopparsmed. Jag tillverkade saker till hushållet. Min far hade lärt mig. Det är ett gammalt hantverk som man får lära sig. Vi lärde oss det från de äldre. En polisman jag kände i byn sa till mig: 'Du kommer att bli tvungen att åka till Transnistrien, som alla de andra.' Jag sa: 'Varför skicka iväg mig? Se här, jag kan ge dig pengar.' Jag gav honom 1 000 lei. Och en koppargryta jag hade gjort. Polismannen sa till mig: 'Ok, göm dig tills detta utbrott av våld har ebbat ut. Jag kan hjälpa dig då.' Men en zigenare som hade fått sin familj ivägskickad tyckte inte om det och han anmälde mig till myndigheterna. Han berättade vart jag gömde mig. De kom och tog både mig och min familj till Transnistrien. Polismannen försökte

hålla sitt löfte att hjälpa mig. Vi åkte iväg med en vagn och hästar, min fru och fyra barn. Jag hade fyra bröder och en syster som hette Natalita som åkte dit. Polismän följde med mig. Jag skickades mellan olika platser på väg till Transnistrien.

På vägen till Transnistrien miss-handlades vi, [men] inte lika ofta av de rumänska polismännen. Å andra sidan blev vi misshandlade av alla när vi åkte igenom Bessarabien. Antonescu hatade zigenarna. Det var han som hatade oss och skadade oss. När vi kom fram gjorde de narr av oss och satte oss i tvångsarbete, lät oss slita som djur. De höll oss där i två år utan att vi besparades något lidande.

[I Transnistrien] bodde vi alla utomhus, förutom de som hade vagnar som de kunde sova i eller under. [Det fanns] en plats på ett slags fält, som var långt och slätt. Det var ett öppet fält. Det var varmt, eftersom det var vår eller sommar och vi kunde bo utomhus utan att behöva något tak. Vi hade inga hus att bo i under den perioden. Det fanns kanske 10 000 familjer där. Vi lämnades ensamma där. Men när vintern kom, tog de oss därifrån och flyttade oss till en stor stad. De satte oss i något slags hus, en lada för djur. Hundratals familjer hölls fångna där tillsammans med [det ukrainska] folket: De gav oss ett ax vete och en potatis om dagen. Vi fick 200 gram vetemjöl som vi inte kunde använda; det var fullt med sand i det. Vi höll på att svälta ihjäl.

Det fanns alla slags zigenare där. De första som deporterades var noma-

derna och halvnomaderna. Men efter det skickades även de som inte talade språket iväg[romani chib]. Vi hade det dock bättre än de nomadiska zigenarna, som fick vara utanför [ladan]. De gjorde jordhus och tvingades att bo där. De hade det så förfärligt att de till slut åt sina hästar som de tyckte så mycket om. På den tiden var hästarna heliga, särskild för nomaderna. Hästarna hade en lång man, som var annorlunda med mer intensiva färger. Vi halvnomader hade det bättre än nomaderna, som behandlades illa för att de sågs som annorlunda.

Deporteringen av judar började långt innan [vi deporterades]. De flesta dödades. Men innan, valdes de efter deras yrke, skraddare, skomakare och andra. De skickades till Tyskland [sic] för att arbeta. De som inte levde upp till myndigheternas måttstock blev skjutna. Judarna fick gräva stora gropar, sedan radades de upp längs med kanten och sköts med automatvapen. [...]

De som vaktade oss sköt honom direkt. De sköt honom med ett automatvapen. Solrosfältet låg ungefär tjugo eller trettio meter från oss. Men när den personen gick över [gränsen], sköts han. Vi kunde inte fly. Om vi flydde, skulle vi bli fångade och dödade. Om de kom på oss på tåget, slängde de av oss och dödade oss.

Jag gjorde jordbruksarbeten, skördade vete, grävde upp marken. Jag skulle hellre ha gått ut i kriget, eftersom min familj skulle ha fått stanna kvar hemma och jag skulle inte ha behövt leva i rädsla

Romerna försågs inte med tillräckligt med mat och de kunde inte heller försörja sig själva. Matransoneringen som bestämts av regeringen följdes inte; ibland kunde det gå veckor utan att någon mat delades ut. Romerna försågs inte heller med någon ved, så de kunde varken laga till maten eller värma sig. Klädseln var ett annat stort problem, eftersom de deporterade romerna inte hade fått ta med sig kläder eller några andra ägodelar. De deporterade saknade de mest grundläggande sakerna, inklusive grytor att laga mat i. Det fanns nästan ingen läkarvård och

inte heller någon medicin. [Ill. 5]

Fram till våren 1943 var situationen för de deporterade på alla sätt och vis dramatisk. Tusentals romer dog. Nästan alla dödsfall bland de rumänska romerna i Transnistrien skedde under vintern 1942/1943. I en rapport som skickades från Landaus domarstrikt till Berezockas prefektur gällande tyfusedemin, som hade brutit ut i romlägren under mitten av December 1942, fastslog man att antalet romer i Laundau hade minskat från runt 7 500 till någonstans mellan 1 800 och 2 400 på grund av sjukdomen. Situationen i

Landau var ett undantag, men dödsiffrorna var höga överallt. [Ill. 9]

Sedan förbättrades romernas situation något. De stora grupperna gjorde det mycket svårt att förse romerna med arbete och mat, men även att övervaka dem, och efter den dramatiska vintern 1942/1943, delade myndigheterna upp kolonierna och placerade romerna i olika byar under våren och sommaren 1943. Romerna bodde nu kortsiktigt eller långsiktigt i många byar i Golta, Balta, Berezovka och Otchakov, där de arbetade antingen på statsgårdar och ”kolchos”, i verkstäder

varje dag. Det hade varit enklare för mig att vara för mig själv, än att ha min familj att ta hand om. Jag kunde inte ta med något till mina barn. Jag såg hur de höll på att dö av svält, såg hur sjuka de blev.

Många människor dog av svält. Där de låg på marken, dog de efter ett tag av svält, och blev liggandes kvar där de var. Vi hade ingen kyrkogård där. Vi grävde grunda gravar med lite jord som täckte. Min bror dog av svält, av förtvivlan, av sjukdom. När vi begravde honom var jag inte tillräckligt stark för att gräva en djup grav. Vi grävde bara lite i ytan. Vi täckte honom med lite jord och lade växter över.

Gud och min familj [höll mig vid liv]. Jag tänkte på att återvända hem och min äldste bror uppmuntrade oss hela tiden. Han sa att vi måste överleva. Vi måste överleva så vi kunde komma tillbaka. Många människor dog av svält där. Tre fjärdedelar. En fjärdedel fanns kvar. Vi bråkade inte längre. Vi var så hungriga att de starka gjorde livet hårt för de svaga. Det var en kamp för överlevnad. Vi visste inte hur vi skulle kunna fly. När vi såg hur hemskt allting blev, var Gud vårt enda hopp. Vi tänkte inte längre på människorna. Vi trodde inte att de kunde hjälpa oss.”

III. 4 (ur Kelso 1999, ss. 118ff.)

”ÖVERLAG ÄR ZIGENARNAS SITUATION FÖRFÄRLIG”

Ur en rapport från en agent inom underrettelsetjänsten, som förklarar förhållandena i Otchakovområdet, den 5 december 1942:

”På grund av näringsbrist har några av zigenarna – majoriteten av dem – gått ner så mycket i vikt att de liknar levande skelett. Varje dag – särskilt under den senaste tiden – har mellan tio och femton zigenare dött. De var fulla av ohyra. De hade inte fått någon läkarhjälp och de hade inte några mediciner. De var nakna [...] och de hade inga kläder eller underkläder. Där finns kvinnor vars kroppar [...] var nakna i ordets sanna

bemärkelse. De hade inte fått någon tvål sedan de anlände; därför har de inte tvättat sig själva eller den enda skjortan de äger.

Överlag är zigenarnas situation förfärlig och nästan ofattbar. På grund av eländet har de blivit skuggor av sig själva och nästan förvildade. Förhållandena är förfärliga på grund av dålig logi och dålig näring, såväl som av kylan. På grund av svälten [...] har de skrämt ukrainarna med sina stölder. Om det hade funnits några zigenare i landet som stal [...] av vana, hade även här en hederlig zigenare börjat stjåla, eftersom svälten hade fått honom att begå denna skamliga handling.

III. 5

EN ÖVERLEVANDE FRÅN DEPORTERINGARNA MINNS

”Det fanns kanske över hundra människor [hopträngda] i en vagn utan säten. Man var uppdelade i grupper tillsammans med sin familj. Det var varmt, det var september. Vi sov ovanpå varandra. [Det fanns] inga toaletter. Man gick på toaletten när tåget stannade. Fönstren hade galler av järn, tjocka som ett finger, så att ingen kunde fly. Vart kunde vi fly? Polismän gav oss bröd och korv. Tåget stannade på varje liten station och ibland blev det stående en hel dag.

Om man frågade fick en person från familjen gå [in till staden] i en timme eller två för att hämta mat. Vi samlade vatten i träflaskor.

Om någon blev sjuk, så förblev de det. Många kvinnor fick barn på tåget. Vi gjorde plats till dem. Zigenarkvinnor blev varandras barnmorskor. En satte sin fot på kvinnans rygg, en klippte [navel]strängen, en virade in barnet, och en tog en trasa och torkade upp kladdet och slängde ut det genom fönstret. [...]”

III. 6 (ur Kelso 1999, s. 110)

eller någon annanstans. De fick endast en marginell lön för sitt arbete.

De arkiv som upprättades av ockupationsmyndigheterna i Transnistrien eller av administrationen i kommuner eller hos gårdar, innehåller många detaljerade beskrivningar av de arbeten som utfördes av romer, som till exempel jordbruksarbete, reparation av vägar och järnvägar, nedhuggning av träd längs med Bugs stränder, vedhuggning i skogarna, och militärrelaterade arbetsuppgifter i Nikolaevområdet (på Bugs motsatta strand i det tyskockuperade området). 1943

försökte myndigheterna genom en rad åtgärder förse de deporterade med arbete. Dessa åtgärder kallade man ”organisering av arbetskraften”. Arbetet var avlönat och gav de deporterade någorlunda möjlighet att kunna försörja sig och sina familjer.

Några av de deporterade lyckades anpassa sig till de ogynnsamma förhållandena i Transnistrien. De hittade sin plats i byns ekonomiska liv, och utförde arbeten eller hantverk till invånarna, precis som de hade gjort i byarna hemma i Rumänien. En sådan grupp, som lyckades behålla sitt

hantverk och därmed hade möjlighet att till en viss del säkra sin inkomst, var Pieptanari-romerna (tillverkare av kammar). I februari 1944 bodde det i Berezovkaområdet 1 800 romer som försörjde sig på att tillverka och sälja kammar.

Alla deporterade försågs dock inte med arbete. Därför vidtog man åtgärder på region- eller distriktsnivå för att förse dem med mat. De olika regeringsdepartementen i Transnistrien – i synnerhet arbetsdepartementet, som hanterade de judar och romer som deporterades till Transnistrien – hade

III. 7

Ion Antonescu och Horia Sima svär eden efter inrättandet av den nationella legionärstaten med general Antonescu som dess ledare och Sima, befälhavare över legionär-rörelsen, som vice premiärminister, september 1940.

(ur Ioanid 2000, s. 194b)

”JAG HAR ÄRAN ATT RAPPORTERA TILL ER ATT DE ÄR UTMATTADE AV SVÄLT. INVÄNTAR ORDER.”

Situationen var inte likadan överallt. På vissa platser mötte romerna svält och kyla igen 1943. Situationen var mycket allvarlig i Goltaområdet. Den 10 maj 1943 beskriver en rapport från gendarmlegionen Golta till gendarmernas generalinspektorat den förintelse, som regimen tillämpade mot judar och romer:

”Jag har äran att rapportera till er att från den information jag har mottagit från hela området är resultatet följande: Judarna har inte getts någon mat på månader. Detsamma gäller zigenare och fångar i lägret i Golta, där 40 personer sitter fängslade. Alla dessa arbetar och tvingas till arbete tills det att de är

utmattade från svält. Inväntar order.”

I en annan rapport från den 22 november 1943, till prefekturatet i Golta, uppgav legionen att romerna som var internerade i Goltas arbetsläger (inklusive några som misslyckats med att fly från Transnistrien) höll på att svälta till döds. I september samma år fördömde Ion Stancu, ”zigenarnas borgmästare” i Kamina Balka i Golta, att zigenarna inte gavs tillräckligt med mat:

”Om dagarna arbetar vi i kolchos, men på kvällarna patrullerar vi området; de ger oss mycket lite mat: 300 gram [vete]mjöl, 500 gram potatis och 10 gram salt per person, utan någon annan sorts mat; vi har inte fått olja på 8 månader.

III. 8

”VI BLEV KROSSADE”

Ion Neagu, som tillbringade vintern 1942/43 i lägret i Landauområdet:

”De satte oss i en stor skola med två eller tre våningar. Vi åt där, och där fanns en toalett. I varje zigenarfamilj, dog två eller tre [människor]. De hade inga vagnar, inga pengar, de hade ingenting. Jag lade

märke till att när endast en person, i en familj om sju, var kvar i livet, dog han av ren vilja. Vi blev krossade. Jag kan inte säga hur många zigenare som dog, hur många barn som dog, hur många mödrar och fäder som inte längre brydde sig om sina barn. De försökte ta sig levande därifrån. Där dog min svägerska, min syster, och min lillebror [av tyfus].”

III. 9 (ur Kelso 1999, s. 116)

inte alltid ett bra samarbete. I Balta förde man under sommaren 1943 bort romerna från deras hus, flyttade dem till baracker och gav dem mark att bruka för att få ihop mat. Andra kolonier lades ned och romerna placerades ut i de ukrainska byarna, så att det skulle bli enklare att både ge dem mat och använda dem för olika arbeten. Det fanns till och med förslag om att upprätta romska jordbrukarkolonier med åkerjord och jordbruksredskap. Gendarmerna värdjade till regionens prefekturer att de skulle trygga romernas försörjning. [III. 5]

Det kom ofta kritik från myndigheternas håll om att romerna för-

sökte undvika arbete när de kunde. Några romer började, enligt dokumenten, att resa runt i byarna och tigga. Några romer stal för att få tag på mat; det fanns romska rövargång. Dessa deporterade romer orsakade svårigheter för de rumänska myndigheterna. Samtidigt började romerna att fly från ”kolonierna” vid Bug. De försökte, antingen i grupp eller enskilt, på alla sätt återvända till Rumänien. Rymningarna fångades ofta in och fördes tillbaka igen. Myndigheterna i Transnistrien upptäckte att det var omöjligt att få stopp på detta. Det fanns planer på straffläger för sådana situationer, men de genomfördes aldrig. Det

var först under hösten 1943, när den romska utvandringen hade vuxit avsevärt och antalet som hade flytt och fångats in igen översteg 2 000, som det vidtogs åtgärder för att inrätta ett sådant läger i Golta, där 475 romer internerades.

Romernas situation växlade mellan de olika regionerna, distrikteten och till och med mellan de olika gårdarna. Det berodde på många olika faktorer, inklusive den rumänska ledaren för förvaltningsområdet (distriktets grevskap). Utdelningen av mat var till stor del beroende av lokalsamhället, men de lokala ukrainska invånarna såg romerna som en

SPECTORATUL GENERAL AL JANDARMERIEI
Serviciul Jandarmiei
Secția III-a

SITUATIE - NUMERICA

privitoare la evacuarea țiganilor nomazi și nenomazi în Transnistria.

1) Țigani nomazi evacuați între 1 Iunie și 15 August 1942 :

Bărbați	2.352
Femei	2.375
Copii	6.714
Total=	11.441

2) Țigani nenomazi (stabili) nemobilisabili și periculoși ordinii publice, evacuați cu trenurile de evacuare între 12-20 Sept. 1942:

Bărbați	3.187
Femei	3.780
Copii	6.209
Total=	13.176

Au mai fost evacuați ulterior cu aprobări speciale, fiind infractori eliberați din închisori:

Bărbați	22
Femei	17
Copii	30
Total =	69

Total general țigani nomazi și nenomazi24.686

-----ooOoo-----

III. 10

Översikt över de 24 686 kringresande och bofasta romer som deporterats till Transnistrien fram till slutet av september 1942. Förteckningen är uppdelad i de två olika kategorierna och sedan igen i män, kvinnor och barn.

(ur Kelso 1999, s. 109)

ANTALET DEPORTERADE ROMER
OCH OFFER

Exakt hur många romer som deporterades och dog i Transnistrien vet man fortfarande inte. 1946 bekräftade den rumänska krigskommissionen en siffra på 36 000 romer som dog i Transnistriens läger, men andra beräkningar har kommit fram till mycket högre siffror. Det finns både rumänska arkiv och arkiv i Odessa och Nikolaev (nu i Ukraina) som ännu inte har undersökts. Enligt de senaste källorna var det antal romer som deporterades till Transnistrien mellan juni 1942 och december 1943 lite över 25 000. Den 14 mars 1944, när rumänska medborgare (oavsett ursprung) skulle evakueras från Transnistrien, meddelade Generalgendarmeriets underinspektorat i Odessa att det fanns 12 083 romer på deras områden. Till denna siffra måste det antal romer, som flydde från Transnistrien före det ovan nämnda datumet, läggas till, en siffra på omkring 2 000. De 6 439 romer som registrerades av gendarmerierna i slutet av juli 1944, när de började registrera de som återvände till Rumänien, utgör endast en del av de överlevande och ett avsevärt antal av dessa var barn.

III. 11

börda. Myndigheterna i regionerna och distrikten tvingade ofta ukrainska kommuner och samhällen att ge romerna mat enligt de beslut som för-

ordnats av Transnistriens regering. Romernas situation berodde också på vilken grupp eller undergrupp de tillhörde. På några platser lyckades

romska samhällen säkra sin existens och överleva nästan två års deportering. På andra platser överlevde endast ett litet antal. [III. 11]

EFTERKRIGSÅREN OCH HANTERINGEN AV DE ROMSKA DEPORTERINGARNA I KRIGSFÖRBRYTARRÄTTEGÅNGARNA

Efter det att de överlevande romerna återvände från Transnistrien under våren och sommaren 1944, och efter den nya regimen kom till makten i augusti

1944, låg "zigenarfrågan" inte längre på det politiska programmet i Rumänien och återinförandet av deras rättigheter gick smidigt. För den nya regeringen gick romerna tillbaka till att bli vad de var före Antonescu kom till makten: en marginaliserad samhällsgrupp, snarare än en etniskt minoritet. Som en konsekvens av detta omfattade politiken till exempel införandet av åtgärder för att få

de kringresande romerna att bli bofasta och återinförandet av tidigare begränsningar för dessa romska grupper beträffande deras rörelsefrihet. Det finns inga bevis för att de deporterade fick någon form av gottgörelse, och romernas problem hamnade inte på de politiska partiernas handlingsprogram.

Trots att romernas öden under kriget – deporteringarna till Trans-

nistrrien och dödandet – inte längre intresserade varken regeringen eller allmänheten, tog rättegångarna mot krigsförbrytare efter kriget upp händelserna igen. Ändå var romernas öden tämligen marginella i förhållande till huvudintresset. När den första gruppen av krigsförbrytare ställdes inför rätta 1945 nämndes de romska deporteringarna endast i ett åtal (det mot överste Isopescu, prefekt i Golta), och rörde då endast omhändertagandet av romernas vagnar och hästar. Resten av åtalet ägnades helt åt morderna på judar.

Situationen var liknande när Ion Antonescu och hans huvudmedarbetare åtalades 1946. Även om Antonescu formellt anklagades för deporteringen av romer, så uppehöll sig inte åklagaren vid detaljerna. Under rättegången mot Antonescu nämndes därför romernas belägenhet endast fyra gånger: i åtalet, under den formella uppläsningen av anklagelserna och under vittnesmål av Antonescu och general Vasiliu. I åtalet

noteras det i förbigående att ”tusentals olycksaliga familjer hämtades från sina skjul och hyddor och deporterades bortom Dnjestr; tio tusentals män, kvinnor och barn dog av svält, kyla och sjukdomar.” Åtalet hänvisar till 26 000 deporterade romer, medan general Vasiliu endast kändes vid 24 000. I sitt vittnesmål under förhören, hävdade Ion Antonescu att deporteringarna motiverades av hänsyn till lag och ordning: romerna, sade han, begick många stölder, rån och mord i Bukarest och andra städer under krigets utgångsförbud. Han anförde samma skäl i sitt skriftliga vittnesmål till folkdomstolen den 15 maj 1946. Under den här perioden skrevs det minimalt i tidningarna om romernas öde under kriget, till och med när detaljerna från rättegångarna systematiskt presenterades för allmänheten.

Under de tidiga efterkrigsåren verkade inte de rumänska romernas öde under kriget intressera någon. Det

enda initiativet till att stödja de före detta deporterade i Transnistrien kom i början av 1945 från ”Det allmänna förbundet av romer i Rumänien”. Dess centralkommitté förklarade att organisationens huvudsyfte var att ”ge moraliskt och materiellt stöd till alla romer, och i synnerhet till de romer som hade deporterats till Transnistrien”. När denna organisation kunde fungera effektivt igen, den 15 augusti 1947, omfattade deras verksamhet inte längre de före detta romska deporterade.

Slutligen, under 1948, var romerna nära att skaffa sig status som en etnisk minoritet (”en erkänd nationalitet i landet”). Decemberbeslutet från det politiska ämbetsverket under det rumänska arbetarpartiets centralkommitté var ett nyckeldokument när det gällde kommunisttidens minoritetspolitik. Med detta dokument förnekades romerna status som en etnisk minoritet. Situationen förblev oförändrad fram till kommunistregimens fall 1989.

DET FÖRFLUTNAS FRAMTID: ERKÄNNANDET AV SLAVERI OCH ROMERNAS FÖRINTELSE

I oktober 2003 inrättade den rumänska regeringen den Internationella kommissionen för Förintelsen i Rumänien, ledd

av Elie Wielse och Ion Iliescu, Rumäniens president, och med stöd i sakkunskapsfrågor från Holocaust Museum i Washington och Yad Vashem Museum i Jerusalem. Kommissionens medlemmar utarbetade en studie om judarnas och romernas gemensamma öde under Förintelsen i Rumänien, som publicerades i november 2004. Över 60 år efter

dessa avskyvärda händelser, kommer en östeuropeisk stat att i både allmän och politiskt debatt ta upp frågan om erkännande av det faktum att tusentals romer mördades under Förintelsen. Det är ett första steg som förtjänar att följas av andra europeiska stater och är samtidigt en möjlighet för romerna att återfå sitt förflutna.

Bibliografi

Achim, Viorel (1998) Țigani în istoria României. București: Editura Enciclopedică | *Ioanid, Radu (2000) The Holocaust in Romania: The Destruction of Jews and Gypsies Under the Antonescu Regime, 1940-1944. Chicago: Ivan R. Dee* | *Ionescu, Vasile (2000) Deportarea rromilor in Transnistria. București: Aven Amentza* | *Kelso, Michelle (1999) Gypsy deportations from Romania to Transnistria 1942-44. I: Kenrick, Donald (red.) In the Shadow of the Swastika. The Gypsies during the Second World War - 2. Hatfield: University of Hertfordshire Press, ss. 95-130*